

בטחון אישי והערכת סיכון לאלימות (מסוכנות).

מבוא:

בטחון אישי הינו אחד הצרכים הבסיסיים של האדם כפי שהראה מסלאו בפירמידת הצרכים המפורסמת שלו. (Maslow 1954) בשונה מצרכים בסיסיים אחרים, רואה עצמה החברה המודרנית ומוסדותיה כאחראית למתן בטחון אישי זה. כדי לספק את הבטחון לאזרחים נאלצת החברה להעריך את רמת הסיכון הנובע מאותם אנשים המהווים פוטנציאל מאיים.

בשנים האחרונות, גדל והולך הצורך בהערכות סיכון לאלימות בכדי לספק אינפורמציה ולסייע בהערכת רמת הסיכון הקשורה ונובעת מאוכלוסיות שונות. (אסירים, עצירים, חולי נפש ועוד) הלכה למעשה, ישנם העוסקים במלאכה זאת מתוקף תפקידם במילא, מדי יום: שוטרים ואנשי שירותי הרווחה נדרשים לעיתים קרובות להחלטות המתבססות בעצם על הערכת סיכון. בנוסף, ישנם כיום אנשי מקצוע אשר הוכשרו במיוחד למשימה זאת. המדובר במיוחד בקרימינולוגים קליניים, פסיכיאטרים, עובדים סוציאליים ופסיכולוגים.

מאמר זה עוסק בהערכות סיכון לאלימות המתבצעות על ידי אנשי מקצוע, תחום ההולך ומתפתח באופן משמעותי בשנים האחרונות.

רקע:

עד אמצע שנות התשעים של המאה העשרים היוו הערכות הסיכון לאלימות חלק מהערכה קלינית אשר התבססה בעיקר על ראיון קליני של איש מקצוע מיומן (פסיכיאטר, קרימינולוג, פסיכולוג, עובד סוציאלי) ואיסוף אינפורמציה רקע רלוונטית. שיטה זו, מתבססת בעיקר על הידע, הנסיון והיכולת של בעל המקצוע הרלוונטי. חולשת השיטה במהימנות הנמוכה שבין הבודקים דהיינו, מחקרים הראו שינויים גדולים בהערכות בין בודק לבודק בהתאם למקצועו, נסיונו ואף מאפייני אישיותו. האמור הוביל לויכוח בין החוקרים בדיציפלינות השונות בתחומי הקרימינולוגיה הפסיכולוגיה הפסיכיאטריה לגבי הסוגיה: האם אפשר בכלל להעריך סיכון לאלימות. כלי הערכת סיכון:

החל מאמצע שנות התשעים החלו להתפתח בארצות המערב ובמיוחד בקנדה כלים (פרוצדורות) המאפשרים בדיקה מקצועית ומובנית. הבדיקה מתבססת על ראיון ואיסוף אינפורמציה רקע מתיקים וממשפחה ומילוי כלי הערכה מובנים. הכלים נבנו על ידי חוקרים וקלינאים אשר שילבו בין תוצאות מחקרים ונסיון קליני מצטבר והניבו לפיכך מהימנות גבוהה יותר מהערכה קלינית בלבד. למרות הקושי לחקור ולתקף את הכלים בשל בעיות אתיות ופרקטיות, פותחו מספר כלים לפרוצדורות ובוצעו עד כה עשרות מחקרים באוכלוסיות שונות ומגוונות בארצות רבות. במספר מקומות בעולם -קנדה, ארה"ב, שבדיה ואוסטרליה נעשה שימוש רב ומרכזי בכלי ההערכה במספר צמתים קריטיים למשל: כל אסיר נבדק לפני יציאתו לחופשה ולפני סיום מאסרו.

המצב בארץ:

עד לאחרונה נעשו הערכות סיכון על סמך ראיון קליני מקצועי. השימוש בכלים מובנים היה מועט וספוראדי. בשנה האחרונה החל שינוי במגמה:

- נערכו שני כנסים מקצועיים בנושא הערכת סיכון לאלימות: הראשון שעסק בהערכת סיכון של עברייני מין נערך במכללת אשקלון ובו התארח גם פרופ. סטיוון הרט מאוניברסיטת ג'ון פרייזר בקנדה, מהמובילים בעולם בתחום פיתוח כלי הערכת סיכון מובנים. הכנס השני עסק בהערכת סיכון לאלימות ונערך במרכז לבריאות הנפש שער מנשה, חדרה.
- התפתחות נוספת חלה כאשר אנשי מקצוע בתחום (בסקטור הפרטי) החלו בהכנת הערכות סיכון המתבססות על ראיון קליני וכלים מובנים, לשימושם של הסגוריה הציבורית וסגורים פרטיים. הערכות אלה יכולות לשמש בשלבים שונים של ההליך המשפטי כגון:

הארכת\חלופת מעצר.
טיעונים לעונש .
ועדת השחרורים לענין שחרור מוקדם.
ועדות פסיכיאטריות.

ועדות השחרורים ובתי המשפט החלו לתת משקל גדל והולך להערכות העושות שימוש בכלים מובנים (ראה: פס"ד 4365/05 בית משפט השלום תל אביב , מתאריך 18.10.06 כבוד השופטת כוחן).

דוגמאות לכלי הערכה המשמשים בארץ:

1. Psychopathy Checklist Revised PCLR-2 (1991)

פרוצדורה-כלי מוביל ומרכזי להערכת רמת פסיכופטיה. הכלי נבנה ע"י **Robert D. Hare**, ונפוץ ומקובל כיום מאוד בספרות המחקרית בנושא.
ה- PCLR-2 מהווה נדבך מתוך כלים אחרים כגון HCR-20 ו-SVR-20.
הפרוצדורה מורכבת מבדיקת איש מקצוע של עשרים תחומי הערכה המחולקים לשלוש קבוצות:

- בין אישי-אפקטיבי
- אורח חיים ואנטי-סוציאליות
- תחומים נוספים

2. HCR-20

פרוצדורה-כלי הערכת סיכון רב-יעודי מוביל בעולם. הכלי נבנה ע"י Webster, Douglas, Eaves, Hart (1997), כולל עשרים תחומי הערכה ומייצר הערכה הסתברותית לאלומות. הכלי נבנה על בסיס מירב הידע המחקרי הקיים וכן נסיון וידע קליני של שורת קלינאים מובילים. התחומים הנבדקים מחולקים לשלוש קבוצות:

- גורמים הקשורים לעברו של האדם.
- גורמים קליניים, עכשוויים.
- גורמים הקשורים לתפקוד עתידי.

3. SVR-20

פרוצדורה-כלי מובנה להערכת מסוכנות מינית בקרב עברייני מין. הכלי נבנה ע"י Douglas R. Boer, PhD, Stephen D. Hart, PhD, P. Randall Kropp, PhD, Christopher D. Webster (1997). הפרוצדורה פותחה על בסיס הידע התאורטי הקיים, מחקרים אמפיריים והידע הקליני של קלינאים מובילים. הכלי בודק 20 תחומים המחולקים לשלוש קבוצות:

- גורמים פסיכו-סוציאליים.
- עבריות מין.
- תוכניות עתידיות.

יש לציין כי הכלים עדיין לא תוקפו בארץ. המרכז הישראלי להערכת סיכון לאלומות (<http://www.2all.co.il/web/Sites/Risk-Assessment/DEFAULT.asp>) עוסק באיסוף המידע למטרות מחקר ותיקוף בישראל.

סיכום:

כניסתם של חוקים חדשים כגון- חוק שחרור על תנאי ממאסר והחוק החדש לפיקוח על עברייני מין-מצביעה על מגמה אשר דורשת התפתחות והתמקצעות בתחום הערכת הסיכון לאלימות. ההתפתחות בארץ בנושא זה החלה אמנם באיחור אך, המידע ההולך ומצטבר יתרום למתן הערכות סיכון מקצועיות ואמינות יותר אשר עשויות לסייע לרשויות השונות במשימת אבטחת הבטחון האישי ושלום הציבור החיוניים כל כך לכולנו.

מידע נוסף ניתן לקבל אצל:

רוני בנצור-קרימינולוגית קלינית

דרור אורטס-שפיגל-עובד סוציאלי טל. 054-2330057

drorsp@netvision.net.il

ביבליוגרפיה נבחרת:

1. Belfrage, H. Fransson, G., & Strand, S. (2004). Management of violent behavior in the correctional system using qualified risk assessments. *Legal and Criminological Psychology, 9*, 11-22. (p. 38)
2. De Vogel, V. & de Ruiter, C. (in press). The HCR-20 in personality disordered female offenders: A comparison with a matched sample of males. *Clinical Psychology and Psychotherapy*. (p. 23)
3. Dolan, M., & Khawaja, A. (2004). The HCR-20 and post-discharge outcome in male patients discharged from medium security in the UK. *Aggressive Behavior, 30*, 469-483. (p. 19)
4. Douglas, K. S., & Ogloff, J. R. P. (2003). The impact of confidence on the accuracy of structured professional and actuarial violence risk judgments in a sample of forensic psychiatric patients. *Law and Human Behavior, 27*, 573-587. (p. 21)
5. Folino, J. O., Marengo, C. M., Marchiano, & Ascazibar, M. (2004). The risk assessment program and the Court of Penal Execution in the province of Buenos Aires, Argentina. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 48*, 49-58. (p. 46)
6. Fujii, D., Tokioka, A., & Lichten, A. (in press). Cultural differences in violence risk prediction. (in press). Cultural differences in violence risk prediction of psychiatric inpatients using the Historical Clinical Risk Management-20. *Psychiatric Services*. (p. 27)
7. Gray, N. S., Hill, C., McGleish, A., Timmons, D., MacCulloch, M. J., & Snowden, R. J. (2003). Prediction of violence and self-harm in mentally disordered offenders: A prospective study of the efficacy of the HCR-20, PCL-R, and psychiatric symptomatology. *Journal of Consulting & Clinical Psychology, 71*, 443-451. (p. 42)
8. Gray, N. S., Snowden, R. J., MacCulloch, S., Phillips, H., Taylor, J. & MacCulloch, M. J. (2004). Relative efficacy of criminological, clinical, and personality measures of future risk of offending in mentally disordered offenders: A comparative study of HCR-20, PCL:SV, and OGRS. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 72*, 523-530. (p. 29)
9. Grevatt, M., Thomas-Peter, B., & Hughes, G. (2004). Violence, mental disorder and risk assessment: Can structured clinical assessments predict the short-term risk of inpatient violence? *The Journal of Forensic*
10. Hildebrand, M., de Ruiter, C. & Nijman, H. (2004). PCL-R psychopathy predicts disruptive behavior among male offenders in a Dutch forensic psychiatric hospital. *Journal of Interpersonal Violence, 19*, 13-29.
11. Hildebrand, M., de Ruiter, C., & de Vogel, V. (2004). Psychopathy and sexual deviance in treated rapists: Association with (sexual) recidivism. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment, 16*, 1-24.